

Kpl 10,
Äärioikeisto uhkaa
demokratiaa

S.86-91

Lapuanliike 1929-1932

- Kommunismia vastustava äärioikeistolainen liike alkoi Lapualta, tästä syystä sitä kutsuttiin lapuanliikkeeksi
- Vahvinta kannatusaluetta Etelä-Pohjanmaa
- Esikuvana Italian fasismi
- Tavoitteena kommunismin kitkeminen Suomesta
 - Kommunistilait
 - Suomesta oikeistodiktatuuri
- Johtohahmo: talonpoika Vihtori Kosola

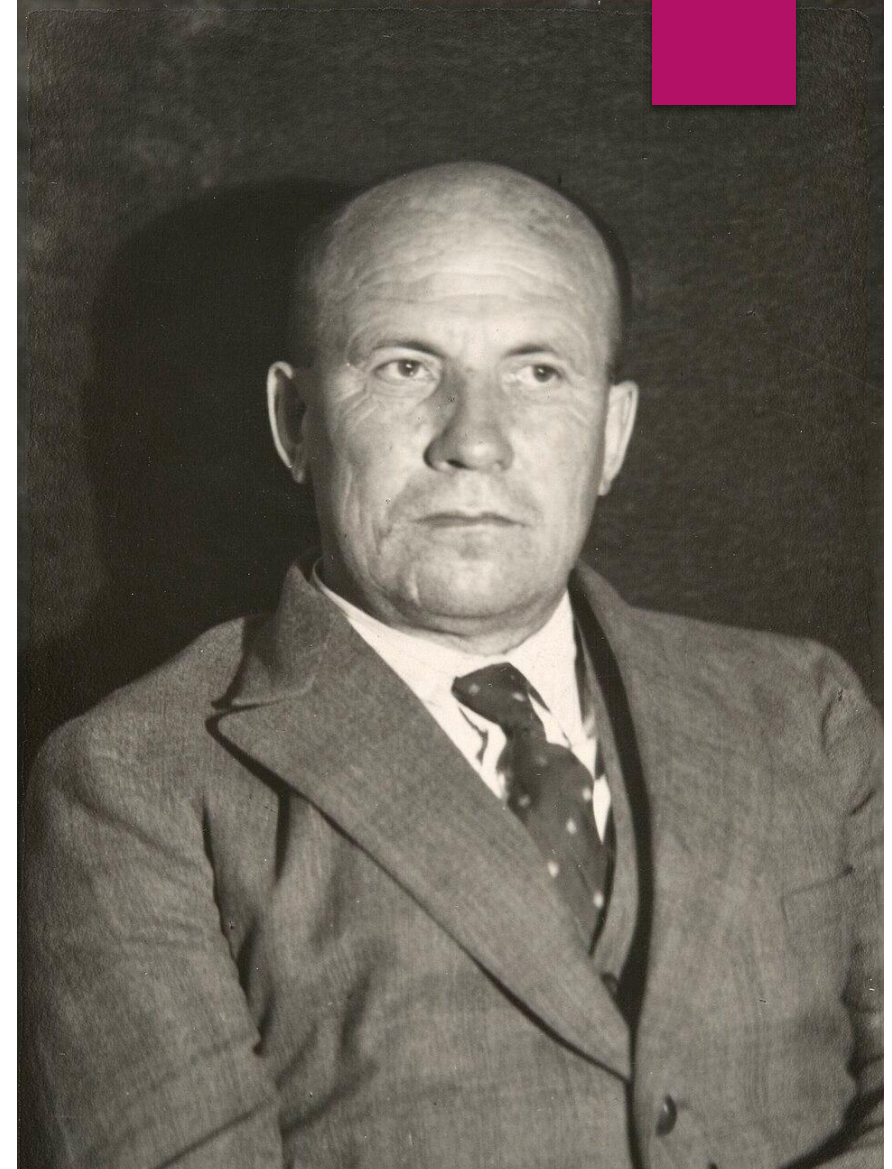
Kuva: https://fi.wikipedia.org/wiki/Lapuanliike#/media/Tiedosto:Lapuan_liike.svg

Miksi lapuanliike syntyi?

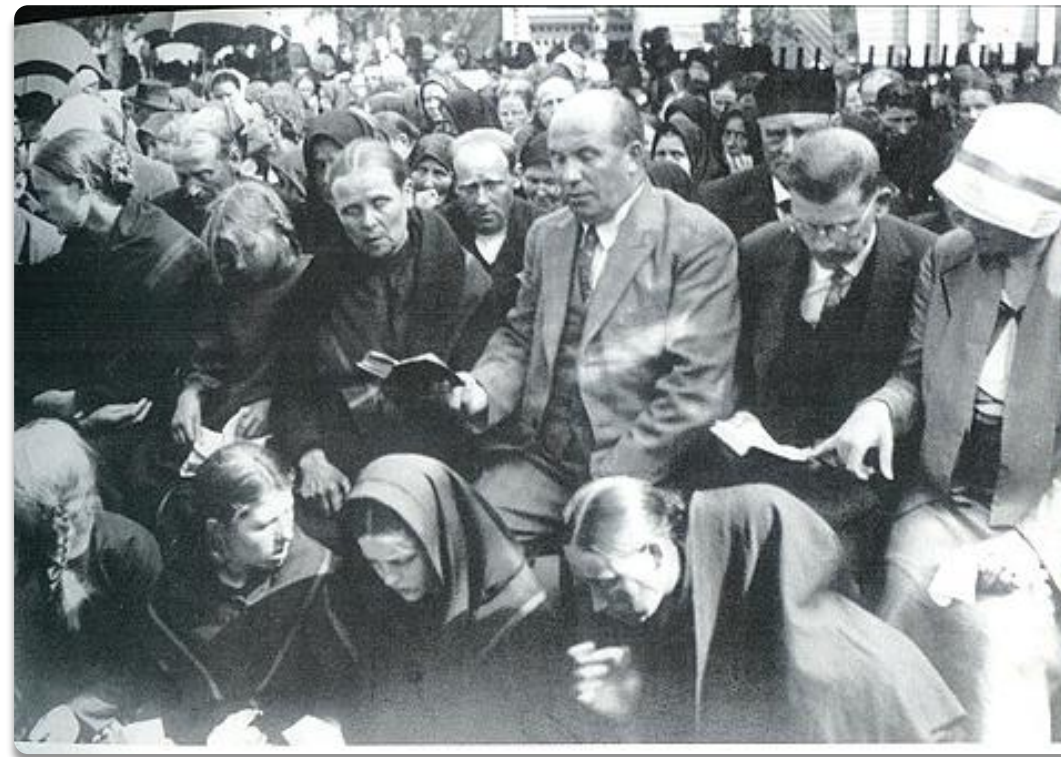
- Osa vapaussodan kokeneista porvareista oli tyytymättömiä eheytysoikeistoon ja kommunistien toiminnan vilkastumiseen.
- Suomalainen oikeisto sai vaikutteita Euroopan fasisteilta. Osin tavoitteena oli luoda valkoinen Suomi.
- Liikkeen synty oli myös reaktiota yhteiskunnan rakennemuutokseen ja pyrkimys säilyttää talonpoikainen elämäntapa torjumalla kommunismia.

Kuva: https://fi.wikipedia.org/wiki/Vihtori_Kosola#/media/Tiedosto:lisakki_Vihtori_Kosola.jpg

Lapuanliikkeen toiminta 1929

- **Lapuanliike pyrki vaikuttamaan yhteiskuntaan suoralla toiminnalla**, eikä se yrittänyt päästä vaalien kautta eduskuntaan.
- Liike keskeytti esimerkiksi kommunistinuorten teatteriesityksen Lapualla marraskuussa 1929.
- Joulukuun kansalaiskokouksissa eduskunnalle esitettiin vaatimus, että kommunistien kiihotustoiminta oli lakkautettava.
- Kuva: Vihtori Kosola (kolmas oikealta) Lapuan herättäjäjuhllilla heinäkuussa 1930. Herännäisyys eli körttiläisyys oli lapuanliikkeen kantavia voimia.

Lapuanliikkeen toiminta 1930

- Liike tuhosi äärivasemmistolaisista Työn Ääni -sanomalehteä painaneen kirjapainon maaliskuussa. Työn Ääni oli äärivasemmistolainen sanomalehti. Kesäkuussa iskua käsiteltiin oikeudenkäynnissä, jonka lapuanliike keskeytti joukkovoimalla. Tapahtumaa seurasi voimakas terroriaalto.
- **Ensimmäinen kyyditys / muilutus tehtiin toukokuussa.** Kyydityksissä kommunisteja vietiin väkisin itärajalta tai Neuvostoliittoon. Lisäksi uhreja uhkailtiin, nöyryytettiin ja pahoinpideltiin. Kyydityksiä tehtiin yhteensä noin 250. (Jussi ja Jaakko Muilu → muilutus)
- Eduskuntaan tuotiin heinäkuussa lapuanliikettä myötäilleet kommunistilait. Lopulta hallitus erosi liikkeen painostuksen vuoksi.
- Heinäkuussa järjestettiin myös **talonpoikaismarssi** hallituksen ja eduskunnan painostamiseksi.
- Syksyllä kunnanvaltuustoja ”puhdistettiin” väkisin kommunisteista.
- **Lokakuussa uusi eduskunta hyväksyi kommunistilait.**
- Liikkeen kannatus alkoi laskea lokakuussa, kun **presidentti Ståhlbergin kyyditettiin** Joensuuhun.

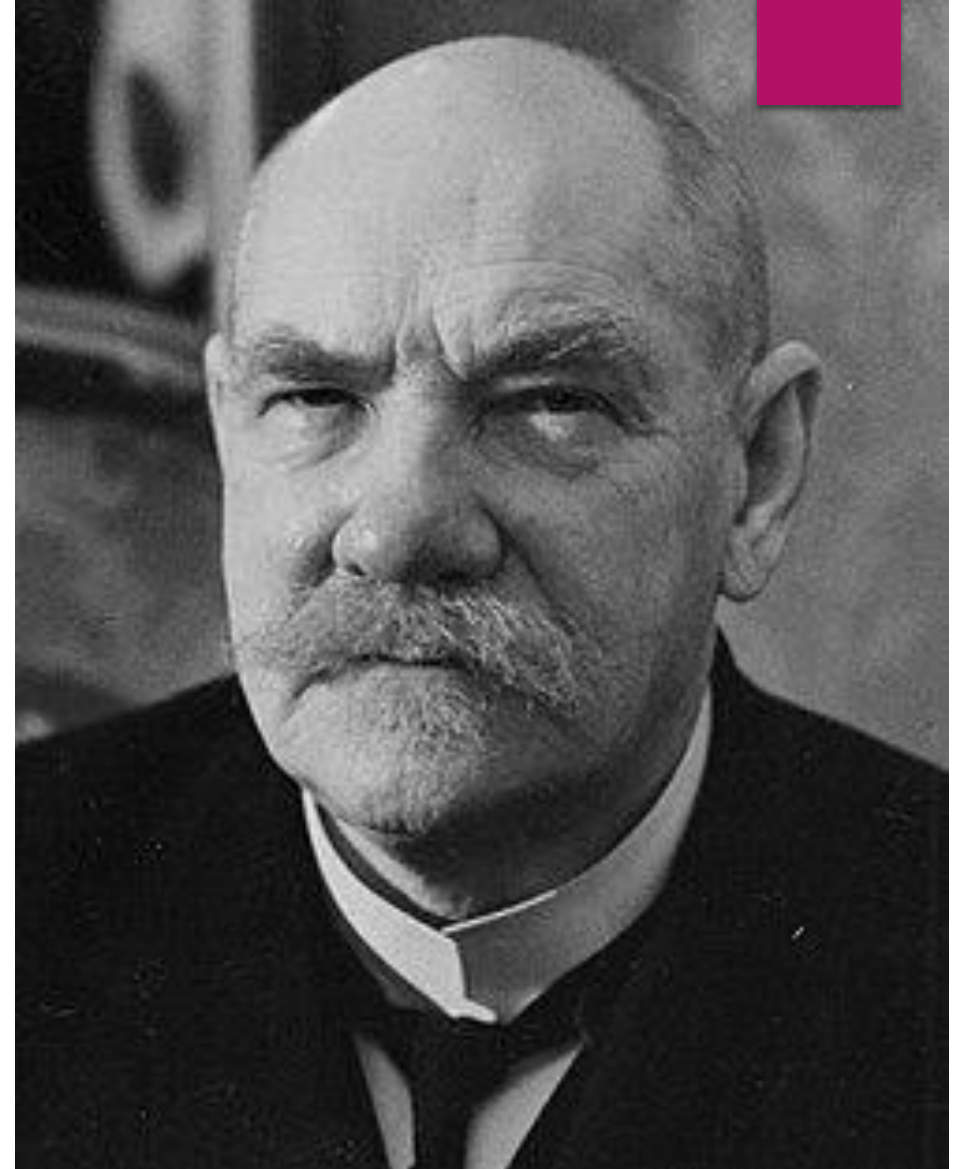
Talonpoikaismarssi 1930

Kuva: <https://www.is.fi/suomi100/art-2000005125610.html>

Lapuanliike 1931–1932

- Keväällä 1931 lapuanliike tuki presidentinvaaleissa Svinhufvudia.
- Syksyllä 1931 liike otti uudeksi tavoitteekseen SDP:n toiminnan estämisen.
- Lapuanliikkeen loppu alkoi helmikuussa 1932 Mäntsälän kapinasta. Maaliskuussa sisäministeriö lakkautti lapuanliikkeen kommunistilakien nojalla.
- Kesäkuussa 1932 perustettiin Isänmaallinen Kansanliike (IKL), joka päätti toimia parlamentarismien keinoin, ainakin muodollisesti.

Kuva: https://en.wikipedia.org/wiki/Pehr_Evind_Svinhufvud

Lapuanliikkeen uhrit

- Kyyditysten yhteydessä kolme menetti henkensä:
 - Forssalainen Yrjö Holm: puolustautui aseensa kanssa kyyditsijöitä vastaan. Holm sai surmansa kotiovelleään 4.7.1930. Asialla oli ns. Loimaan iskujoukko. Ketään ei rangaistu.
 - Heinjokelainen Erik Mättö: murhattiin 19.7.1930 kyydityksen yhteydessä. Vihtorin poika Pentti Kosola ampui Mätön "vahingossa" vahvassa humalassa. Hänet tuomittiin taposta. Pentti Kosola sai kahdeksan vuotta kuritushuonetta, mutta istui vain kaksi vuotta.
 - Sosiaalidemokraatti Onni Happonen: kaapattiin valtuuston kokouksesta ja murhattiin 1.9.1930 Heinävedellä. Tekijöitä ei koskaan tuomittu.
- Lapualaismielinen poliisi Arvo Sorvari: ammuttiin kotiovelle. Ampuja oli kommunisti Armas Valve, jolle teko kostettiin oman käden oikeudella.
- Liikkeen lähipiirissä toiminut Minna Craucher: murhattiin Mäntsälän kapinan jälkeen, epäiltiin kommunistien agentiksi. Murhasta tuomittiin Olavi Runolinna.
- Yrjö Hissa, Juho Perämäki ja Kustaa Latvala: liikkeen jäseniä, jotka päätyvät itsemurhaan. Hissa ja Perämäki Kyösti Kallion murhasuunnitelman yhteydessä ja Latvala Mäntsälän kapinan jälkeen.

Lapualaisten perintö, Isänmaallinen kansanliike IKL

- Perustettiin vuonna 1932, lapuanliikkeen lakkautuksen jälkeen
- Äärioikeistolainen ja kommunismin vastainen puolue
- Ulkoisia tunnuksia: musta paita, sininen solmio, roomalainen tervehdys
- Pyrki tavoitteisiin laillisin keinoin (vrt. lapuanliike)
- Lakkautettiin fasistisena ja Neuvostoliitolle vihamielisenä järjestönä Moskovan välirauhansopimuksen mukaisesti vuonna 1944

Otava: Videoiden analysointi

1. Katso video ”Lehdistö nosti ja kaatoi Lapuan liikkeen”. Vastaa kysymyksiin.
 - a) Miksi lapuanliike nousi ja sai kannatusta?
 - b) Millaista toimintaa liike harjoitti?
 - c) Miksi liikkeen kannatus romahti?
2. Katso video talonpoikaismarssista. Minkälaisen vaikutelman saat tapahtumista sen perusteella?

Miksi Suomi säilyi demokratiana

- Lapuanliikkeeltä puuttui selkeä johtaja (vrt. Mussolini, Hitler)
- Lapuanliikkeellä ei ollut tehokasta organisaatiota (vrt. natsit)
- Lapuanliike menetti kansan tuen, kun väkivalta ja rettelöinti meni liian pitkälle
- Presidentti K. J. Ståhlbergin kyyditys suututti ihmisiä
- Suuri osa kansalaisista oli tyytyväisiä elämäänsä ja demokratiaan
- Sisällissodan jälkeiset uudistukset (torpparilaki 1918, maanhankintalaki 1922)
- Suomen talous kasvoi ja 1930-luvun lamasta selvittiin nopeasti
- Suomeen säädetyt rauhoituslait hillitsivät ääriliikkeiden toimintaa
- Vuonna 1937 presidentiksi maltillinen Maalaisliiton Kyösti Kallio ja samana vuonna SDP ja Maalaisliitto muodostivat yhteishallituksen (punamultahallitus)

Tehtävä

Tutki Lapuan Sanomien kesällä 2020 tekemää Instagram-päivitystä. Selvitä, miksi kyseisestä päivityksestä nousi kohu!

https://www.instagram.com/p/CBTgeAmhXRz/?utm_source=ig_embed

Tehtäviä

Lue kpl 10, Äärioikeisto uhkaa demokratiaa,
s.86-91

Tee tehtävät 3-5, s.91